

Kunnskapsdepartementet

Vår ref. #/298167

Deres ref.

Oslo, 22.06.2015

NOU 2015:2

Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø

Høringsuttalelse fra Redd Barna

Det vises til Kunnskapsdepartementets høringsbrev datert 19.03.2015. Redd Barna takker for muligheten til å komme med våre innspill.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for å styrke kunnskap og samfunnsstrukturer for gjennomføring og overvåking av barns rettigheter i medhold av FNs barnekonvensjon. Norgesprogrammet i Redd Barna arbeider for styrking av barns rettigheter i Norge, og overvåker brudd på barnerettighetene med spesielt fokus på sårbare grupper barn. Redd Barna har lang erfaring med å styrke barns rettigheter i skolen og vi viser til arbeidet vi har gjort for medvirkning, inkludering, nettvett og trivsel i skolen.

Redd Barna er takknemlige for at norske myndigheter har ønsket en så systematisk og kunnskapsbasert utredning om virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø. Grunnskolen i Norge er obligatorisk og gratis for alle, og barn bruker store deler av sin tid på skolen eller på fritidsaktiviteter som har innvirkning på skolemiljøet. Derfor er et trygt psykososialt skolemiljø svært viktig for barns liv og utvikling. Redd Barna vil berømme utvalget for at de har valgt å ha menneskerettighetene og barnekonvensjonen som målestokk for hele arbeidet deres, og vi håper regjeringen og departementene også vil ha med seg dette perspektivet i oppfølgingen av Djupedalutvalgets forslag til tiltak.

Djupedalutvalget har begrunnet sine vurderinger og forslag til tiltak med et syn om at samfunnet må ha nulltoleranse for krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Det betyr at skolen må reagere og slå ned på all handling som fører til et utrygt psykososialt skolemiljø for barn og unge. Utvalget mener at alle barn i skolen skal føle seg inkludert og ha en opplevelse av sosial tilhørighet. Redd Barna er enig med utvalget at skoler aldri skal si seg fornøyd med at de har lave resultater på punktene om krenkelser og mobbing fra tall i

Elevundersøkelsen. Skoler må alltid jobbe for at alle barn skal føle seg inkludert i skolehverdagen og at ingen elever skal oppleve å bli krenket, mobbet, trakassert eller diskriminert. Alle barn har rett til å få oppfylt sine rettigheter. Barn har rett til å si ifra og bli hørt, når de ikke har det bra og føler seg utrygge i skolehverdagen.

Til syvende og sist er det alltid de voksnes ansvar å forebygge og reagere på negative hendelser i skolen, for å sikre et trygt og inkluderende skolemiljø for alle elever. Det er derfor viktig at både skoleledelse, lærere, foreldre og hele «laget rundt eleven» i skolehverdagen sikres god og bred kompetanse i hvordan de kan jobbe systematisk og langsiktig med å utvikle et trygt skolemiljø, og at alle som jobber med barn i skolen må ha god kunnskap på hva barns rettigheter er og hva det innebærer for deres arbeidsoppgaver. Et trygt og godt skolemiljø fører til et godt faglig læringsmiljø – og omvendt.

Redd Barna vil oppfordre regjeringen til å gjennomgå utvalgets anbefalinger til tiltak og til å lage en nasjonal handlingsplan for gjennomføring av tiltakene for å sikre barn og unges rett til skolegang uten å være redd for å bli utsatt for krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Redd Barna anser det som svært nødvendig at elevene selv får være med i gjennomgang og konkretisering av tiltak og utvikling av handlingsplaner, både nasjonalt og lokalt på den enkelte skole. Dette for å sikre at barnas stemmer blir hørt i tråd med barnekonvensjonen artikkel 12. Det er barna selv som har førstehåndskunnskap på hvordan det er å være elev i skolen. Det må arbeides både mot tradisjonell mobbing og krenkelser, men også mot digital mobbing, som har ført til at skillene mellom skole og fritid viskes mer ut når det gjelder hva som har innvirkning på skolemiljøet. Redd Barna vil berømme utvalget for at de er tydelige på hvor viktig det er at digital mobbing må opp på agendaen.

Vi vil nå gå igjennom Djupedalutvalgets forslag til tiltak og kommentere enkelte av dem. Innspill og kommentarer følger kapitteloverskriftene til NOU 2015:2. Avslutningsvis har vi listet opp våre hovedinnspill til utredningen.

Kapittel 12: Fra menneskerettigheter til praksis

I kapittel 12 ser utvalget på hva som må til for at elevenes rettigheter etter barnekonvensjonen og opplæringsloven skal bli oppfylt i praksis. I tillegg påpeker de viktigheten av grunnlovfestingen av § 104 i mai 2014, som tydeliggjør både Regjeringens og Stortingets ansvar for at alle barn også i skolen skal ha et krav på at de skal bli hørt og at skolen skal tenke på barnas beste i arbeidet for et trygt psykososialt skolemiljø.

12.3: Å forebygge og håndtere krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering er et samfunnsansvar

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at regjeringen bør utarbeide en nasjonal handlingsplan for trygge oppvekstmiljøer. Mobbing er et samfunnsproblem, ikke bare et skoleproblem. Redd Barna oppfordrer derfor regjeringen til å samarbeide på tvers av departement i utarbeidelsen av tiltakene fordi trygge oppvekstmiljøer er noe som angår flere av departementene. Både Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helsedepartementet er naturlige samarbeidspartnere for Kunnskapsdepartementet. Utvalget viser til at barn og unge bør involveres i utarbeidelsen av den nasjonale handlingsplanen, jf.

barnekonvensjonen 12. Redd Barna vil presisere at barn og unge må bli involvert i både utarbeidelsen, gjennomføringen og eventuelt evalueringer av handlingsplanen for trygge oppvekstmiljøer. Handlingsplanen bør også gjøres barnevennlig slik at barn og unge selv har mulighet til å kunne forstå og vite hva de kan kreve av endringer og tiltak på sin skole. Vi vil vise til gode erfaringer med å involvere og høre barn som lever i familier med lav inntekt for å få innspill til regjeringens strategi mot barnefattigdom.

Vi vil berømme utvalget for deres målsetninger som de har satt for deres hovedmål om at elever skal ha et trygt og inkluderende skolemiljø, og vi vil kommentere de enkeltvis under hvert kapittel i utredningen.

Kapittel 13: Arbeid med å fremme et trygt skolemiljø og forebygge krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering

En god skolekultur gjenkjennes med en aktiv og god skoleledelse som tør å se problemer og hvor det er lav terskel å kunne si ifra når barn mobbes eller opplever krenkende ord og handlinger. Den innebærer også at lærere skal ha nok kompetanse til å være gode rollemodeller i klasserommet, og at lærerne samarbeider godt seg i mellom og med elevene. Elevene selv er de viktigste aktørene, og arbeidet med normkritikk anses som svært viktig i arbeidet for et trygt og inkluderende psykososialt skolemiljø.

13.2: En god skolekultur med nulltoleranse for krenkelser mv.

Redd Barna støtter utvalgets forslag om å løfte menneskerettighetene, inkludering og sosial tilhørighet tydeligere frem i læreplanverket. Dette innebærer at barnekonvensjonen og menneskerettighetsopplæringen må inn i alle fag i skolen. Vi er enige med utvalget at det er nødvendig å utvide inkluderingsbegrepet til også å inneholde sosial tilhørighet, og at arbeidet med inkludering i skolen også innebærer at elever skal ha rett til å medvirke og delta i demokratiske prosesser på skolen. Redd Barna vil her påpeke at regjeringen fortsatt ikke har fulgt opp anbefalinger fra NOU 2011:20 *Om ungdom, makt og medvirkning*. Ett av de foreslåtte tiltakene i denne NOU'en er å styrke demokratiopplæringen i skolen. Vi vil oppfordre Kunnskapsdepartementet til å ha NOU 2011:20 med i arbeidet med den nasjonale handlingsplanen.

Redd Barna vil støtte opp om forslaget om at det skal utarbeides læremidler og ressurser på samisk for å sikre et trygt psykososialt skolemiljø for samiske elever. Dette på bakgrunn i barnekonvensjonens artikkel 2, opplæringsloven § 6 og FNs barnekomite sin generelle kommentar nr. 11 om urfolksbarn og deres rettigheter etter barnekonvensjonen.¹ Vi vil påpeke at dette må følges opp i praksis med at det tilbys informasjon om muligheter til elever og foreldre, og at undervisningen tilpasses samiske elever. Det bør også startes tidligere med undervisning om samisk kultur og historie i barneskolen.

Redd Barna er enig med Djupedalutvalget om at både skolen og elever må arbeide kontinuerlig med sine normer og holdninger. I dag faller en del elever utenfor det som kalles

¹ Generell kommentar nr. 11: *Urbefolkningsbarn og deres rettigheter etter konvensjonen*. FNs barnekomite 2009 a

«normalt» i skolen. Normer knyttet blant annet til kjønnsidentitet, seksualitet, nedsatt funksjonsevne, hudfarge, sosio-økonomisk status, etnisitet og religion, skaper begrensninger og kan føre til diskriminering og krenkelser av de elever som bryter med normene. Derfor er det viktig at normkritikk jobbes med hos skoleledelse, lærere, elever, «laget rundt eleven» og i samarbeidet mellom skole og hjem for å forebygge diskriminering i skolen.

Redd Barna vil berømme utvalget for at de har påpekt at barnefattigdom bidrar til at elever i skolen kan falle utenfor. Barn og unge fra lavinntektsfamilier har selv påberopt behovet for holdningsendring i skolen og at det er de voksnes ansvar å ta tak i dette.²

13.3: Skoleledelse

En god og tydelig skoleledelse med rektor i spissen skal være gode rollemodeller for både lærere og elever. Dette er helt avgjørende for å fremme et trygt psykososialt skolemiljø, og for arbeidet med å forebygge og håndtere krenkelser og mobbing. En god skoleledelse fører meg seg et godt arbeidsmiljø hos lærerne, noe som har vist seg å ha positiv effekt for læringsmiljøet til elevene. Redd Barna stiller seg bak utvalgets forslag om å øke kunnskapen hos skoleledelse gjennom rektorskolering innenfor psykososialt skolemiljø, og at rektorer bør få mulighet til å inngå samarbeid og nettverk med andre skoleledere.

13.4: Relasjonsbasert klasseledelse

Den viktigste rollemodellen for elever i skolen, er læreren deres. Hvordan en lærer responderer på elevers atferd og forstår sin rolle som en klasseleder og rollemodell, er helt avgjørende for hvordan elevkulturen utvikler seg på skolen. Alle elever har et behov for å bli sett og hørt i klasserommet, og det er viktig at elever opplever at det er lav terskel for å kunne si ifra om at de blir krenket eller mobbet. Redd Barna støtter utvalgets forslag om at kunnskap om det psykososiale skolemiljøet og krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering må styrkes i lærerutdanningene.

13.5: Elevenes kompetanse og elev-elev-relasjoner

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at elever må få styrket sin sosiale og emosjonelle kompetanse. Dette må utdypes i læreplanverket og Utdanningsdirektoratet må tydeliggjøre hva dette konkret innebærer for skolen. Skolen må inkludere elevene og gi de mulighet til å medvirke i arbeidet mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Det er elevene selv som skaper elevkulturen på skolen, men lærere, skoleledelsen og «laget rundt eleven» kan bidra ved at de stopper konflikter mellom elever før de utvikler seg til å bli krenkelser og mobbing, og voksne må oppmuntre og lære elevene til å ta vare på hverandre, bygge gode vennskap og inkludere alle i klassen. Elevene må lære å løse konflikter gjennom konstruktive prosesser som dialog og argumentasjon. Redd Barna mener at elevmedvirkning og elevdemokrati er en forutsetning for et trygt og inkluderende skolemiljø, og vi ber om at klassens time igjen lovfestes i opplæringsloven, for å sikre for *alle* elever en arena for elevdemokrati og medvirkning.

² Redd Barna: *Hvordan er det å vokse opp i en familie med dårlig råd i Norge? – Erfaringer og råd fra barn og unge*, 2015

Redd Barna er glade for at utredningen legger vekt på å styrke barns digitale kompetanse og digitale dømmekraft i arbeidet med å forebygge mobbing. Vi mener det er viktig at departementet i den videre oppfølgingen av tiltak særlig legger vekt på de lokale forskjellene i hvordan skoler legger til rette for opplæringen. Redd Barna erfarer i sitt arbeid ulikheter i engasjement, kompetanse og ansvarsforståelse for å styrke barns digitale dømmekraft. Vi støtter derfor utvalgets anbefaling om at Utdanningsdirektoratet bør gis i oppdrag å tydeliggjøre kravene i læreplanverket for å styrke elevenes digitale kompetanse og digitale dømmekraft. Videre mener vi at det er et viktig tiltak å gi Senter for IKT i utdanningen i oppdrag å videreutvikle et program for digital dømmekraft i perioden fra 2016-2018, som kan styrke kompetansen hos lærer, studenter, skoleeiere, skoleledere, lærere og elever. Dubestemmer.no er et godt utgangspunkt fordi det bygger på barns aktive deltakelse og medvirkning.

Redd Barna savner at utredningen ikke kommer med tiltak for de barna som har voksne omsorgspersoner som av ulike grunner ikke engasjerer seg for barna sine når de opplever krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering, spesielt med tanke barn på de laveste alderstrinnene. Her må regjeringen legge tydelige føringer på hvordan disse barna skal få forsvare seg, si ifra og bli hørt i saker som oppleves krenkende for dem.

Se mer om involvering av elever i skolemiljøarbeidet under 15.10.

13.6: Foreldresamarbeid

Redd Barna er enige med utvalget om at foreldre har en sentral rolle i arbeidet for et trygt psykososialt skolemiljø, og at skolen har et ansvar i foreldremøter og foreldresamtaler til å oppfordre foreldre til å engasjere seg i dette arbeidet. Barn trenger trygge foreldre som ser dem og som tør å si ifra når deres egne barn eller barnas klassekamerater blir utestengt fra fellesskapet. Mobbing oppdages lettere på skoler der foreldre kjenner hverandre og involveres i skolens arbeid enn på skoler der foreldresamarbeidet ikke fungerer like godt.

Vi støtter utvalgets forslag om at skolen skal ha et ansvar og en aktivitetsplikt for krenkelser som skjer mellom elever på fritiden og som har sammenheng med skolens virksomhet og at det som skjer på digitale arenaer omfattes av dette. Samtidig støtter vi utvalgets oppfatning av at foreldre har et hovedansvar for at barn bruker nettet på en ansvarlig måte. Men vi mener at det ikke er tilstrekkelig at skoler bare oppmuntrer foreldre til å ta ansvar for barns nettbruk, slik det står omtalt i utredningen. I Redd Barnas arbeid har vi erfart at foreldre og skoler har behov for å avklare forventninger til å følge opp barns nettbruk og hvordan digital mobbing skal følges opp. Vi mener derfor at det er viktig at skolen får i oppgave å kommunisere hva de har ansvar for og hvor grensene går mellom skolen og foreldrenes ansvar for å forebygge digital mobbing.

Videre mener vi at utvalget i liten grad synliggjør ulikheter mellom barn og familiers muligheter og forutsetninger for å følge opp barns nettbruk. Redd Barna-rapporten (2014), *Dobbeltliv. Forebygging av mobbing, hatprat og seksuelle krenkelser på nettet*, viser at mange barn med minoritetsforeldre som ikke kan norsk og som i liten grad bruker nettet selv, i liten grad kan støtte og oppdra barn i deres nettbruk. Det betyr at skolens ansvar for

opplæring og oppfølging av elever og deres samarbeid med foreldre nødvendigvis ikke kan følge en lik mal, men at samarbeidet må tilpasses lokale forhold og foreldregruppen.

13.7: Brukerorganisasjoner

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at Elevorganisasjonen og Utdanningsdirektoratet må få i oppdrag å utvikle en kompetansepakke for elever og elevråd med målsetning om å styrke elevers mulighet til medvirkning. Vi støtter også forslaget om at den statlige støtten til Elevorganisasjonen bør økes, og vi mener at en større del eller hele medlemskontingenten til skoler skal inngå i den statlige støtten til Elevorganisasjonen. Dette vil sikre at den økonomiske situasjonen ved skolen ikke avgjøre om de blir medlem av Elevorganisasjonen eller ikke.

Kapittel 14: Håndtering av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering i skolen

Redd Barna er enig i at det må utarbeides en oversiktlig veileder om håndtering av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering basert på bakgrunn av kunnskap om hva som har fungert og på aktivitetsplikten utvalget har foreslått. Skoleledelsen må jobbe systematisk der det fattes mistanke om krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Ledelsen skal ha plikt til å avdekke hva som skjer og sette inn tiltak mot både den som mobber, men også mot resten av elevgruppen med tanke på hvor viktig normkritikk og holdningsskapende arbeid er for et trygt og inkluderende skolemiljø. Den eller de elevene som har blitt utsatt for krenkelser eller mobbing, må bli fulgt opp fra første stund, og skolen må passe på at negative handlinger ikke gjentas.

Redd Barna vil berømme utvalget for at de fokuserer på digital mobbing og hvilke følger det har for skolemiljøet. Å bygge opp digital kompetanse hos skolepersonell og foreldre samt å gi elevene digital dømmekraft, er svært viktig i en skolehverdag som blir stadig mer digitalisert og hvor skillet mellom skolen og fritid hvikes stadig mer ut.

Kapittel 15: Økt rettssikkerhet ved tydeliggjøring av opplæringsloven kapittel 9a

Redd Barna vil berømme Djupedalutvalget for målsettingen om å bedre rettssikkerhet og rettsvernet for elevene og for en mer effektiv håndheving av opplæringsloven kapittel 9a. FN's barnekomité har påpekt at hvis skolemiljøet er av en slik karakter at barn blir mobbet eller opplever annen voldelig eller ekskluderende praksis, tilfredsstiller ikke skolen kravene i barnekonvensjonen artikkel 29 nr. 1.³ Når 3,9 prosent av elever i skolen opplever å bli mobbet to til tre ganger i måneden eller mer, og 15 prosent opplever at de har blitt krenket to til tre ganger i måneden eller mer, betyr det at elevenes rettigheter både fra barnekonvensjonen artikkel 29 nr.1 og opplæringsloven 9a ikke blir oppfylt. Det er tydelig at dagens klageordning med mulighet for barn og foreldre å klage inn til Fylkesmannen dersom skolen ikke lykkes i å

³ FNs barnekomité 2001 punkt 19.

stoppe mobbingen, ikke fungerer. De fleste elever og foreldre kjenner ikke til sine rettigheter og det er få klagesaker som går til Fylkesmannen.

Redd Barna er derfor svært enig med Djupedalutvalget om at rettsvernet til elever må styrkes og vi støtter utvalgets forslag om en skjerpet aktivitetsplikt som tydelig legger føringer for hvordan krenkelser skal håndteres. Vi håper regjeringen vil gjennomføre lovendringene og sette inn tiltak og ressurser slik at dersom skolene ikke oppfyller aktivitetsplikten, kan elever og foreldre klage til Barneombudet, som utvalget foreslår som førsteinstans. Mer om dette under kommentarer til kapittel 16.

Vi vil nå ta for oss enkelte av lovforslagene i opplæringsloven kapittel 1-4 og kapittel 9A:

15.7: Tydeligere forankring i FNs barnekonvensjon

Redd Barna støtter forslaget om at barnekonvensjonens artikkel 3 om barnets beste og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt, lovfestes i opplæringsloven kapittel 1, slik at artiklene blir synliggjort som en del av de overordnede prinsippene for hele opplæringsloven. Vi vil imidlertid påpeke at ordlyden er for vag. Vi foreslår følgende formulering i del 2 av § 1-4: *«Elevane skal bli hørt og få moglegheit til å medvirke, jf. barnekonvensjonen artikkel 12.»* Vi støtter også forslaget om at artikkel 3 og artikkel 12 lovfestes i opplæringsloven 9A.

15.8: Arbeidet for å fremme et trygt psykososialt skolemiljø

Redd Barna er enig i at ordlyden «eit godt fysisk og psykososialt miljø» skal endres til «eit trygt psykososialt skolemiljø» og at sosial tilhørighet legges til i § 9A-1. Det er svært viktig at elever og foreldre blir tatt på alvor når de forteller at barnet deres har opplevd krenkelser eller mobbing og at barnets opplevelse av hendelsen ikke blir bagatellisert av skolen. Redd Barna er derfor positive til utvalgets forslag om at elevens subjektive opplevelse er avgjørende i henhold til om ord og handlinger er krenkende eller ikke, og at dette må lovfestes. Men vi er enig i Barneombudet som i sitt høringssvar skriver at det må presiseres i ordlyden at elevens subjektive opplevelse ikke er avgjørende for skolens håndtering av situasjonen.

Redd Barna er enige i utvalgets forslag om at § 9A-1 skal ha med at skolene skal ha nulltoleranse mot ord og uttrykk som krenker verdigheten eller integriteten til en eller flere elever. Her vil vi igjen påpeke hvor viktig arbeid med normkritikk i skolen Vi er også enig i at skoleeiers plikt til å sette inn tiltak mot krenkelser og mobbing skal presiseres i § 9A-1.

15.9: Det forebyggende arbeidet

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at skoler må utarbeide egne handlingsplaner for å forebygge krenkelser og at elever skal involveres i dette arbeidet med å utarbeide disse. Vi savner imidlertid en enda sterkere rolle for elevene i det forebyggende arbeidet med HMS og internkontroll. Redd Barna mener at det ikke holder å støtte seg til Elevundersøkelsen, men at skolene i tillegg må inkludere elevene i alle deler av det forebyggende arbeidet. Elever skal ha rett til medvirkning og til å påvirke avgjørelser som angår dem.⁴ Hvis elever selv får bidra i

⁴ *Elevmedvirkning: Å bli inkludert, verdsatt og hørt* (2015). Informasjonshefte utgitt av et elevmedvirkningsnettverk, som Redd Barna deltar i sammen med Elevorganisasjonen, Ungorg, Barneombudet, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Unicef og Voksne for barn.

arbeidet med å sette opp skolens mål for arbeidet med det psykososiale skolemiljøet, kartleggingen av problemer og iverksettelsen og evalueringen av tiltakene, vil dette bidra til et tryggere og inkluderende skolemiljø. Elevene er eksperter på egen skolehverdag.

15.10: Involvering av elever og foreldre i skolemiljøarbeidet

Redd Barna er bekymret for at ordningen i dag med skolemiljøutvalg ikke fungerer. Skolemiljøutvalgets mandat er å øke deltakelsen fra elevene, foreldrene og de ansatte i skolen i arbeidet med skolemiljøet, gi råd og foreslå tiltak for å bedre miljøet på skolen. Mange skoler har ikke etablert skolemiljøutvalg med den sammensetningen som loven pålegger og ofte kommer ikke viktige saker opp i utvalget. Dette fører til redusert samarbeid mellom hjem og skole, og svekket elevdemokrati i den norske skolen. Redd Barna mener at elever og foreldre må involveres i arbeidet med å fremme et trygt psykososialt skolemiljø og forebygge krenkelser. Vi støtter utvalgets forslag om at opplæringsloven må tydeliggjøre skolens ansvar for å legge til rette for medvirkning og samarbeid mellom elever, foreldre og råd og utvalg for å bedre elevenes skolemiljø, kapittel 9A-4. Opplæringsloven bør også tydeliggjøre hva skolemiljøutvalget kan og skal involveres i. Skolen skal dessuten ha plikt til å informere elever og foreldre om rettighetene i kapittel 9A og retten til å klage.

For å styrke skolemiljøutvalgets rolle, er vi enige i Djupedalutvalgets forslag om at det er skolemiljøutvalget, elevrådet og foreldreutvalget som hovedsakelig skal behandle skolemiljø saker, og at samarbeidsutvalget og skoleutvalget ikke lenger skal behandle disse sakene. Dette vil styrke elevdemokratiet og foreldrenes rolle i arbeidet med å fremme et trygt psykososialt skolemiljø, nettopp fordi det er de som er overrepresentert i skolemiljøutvalget. Redd Barna vil derfor støtte utvalgets forslag til endringer i §§ 11-1a og 11-5a for å styrke skolemiljøutvalget ved grunnskoler og videregående skoler.

Redd Barna savner at utvalget foreslår å gjeninnføre klassens time. Vi ser på det som en nødvendighet at klassens time igjen lovfestes i opplæringsloven, for å sikre en arena for elevdemokrati og medvirkning for *alle* elever i skolen, noe som igjen vil føre til et bedre skolemiljø. Vi mener at ordningen i dag om at alle skoler har plikt til å åpne for at de tillitsvalgte i klassen skal fungere som mellomledd mellom elevene og elevrådet i skoletimer, midttimer eller friminutt, ikke fungerer optimalt.

15.11: Ordensreglementet

Redd Barna stiller seg positiv til utvalgets forslag om å flytte reguleringen av ordensreglementet til kapittel 9A for å styrke koblingen med skolemiljøet, som en ny paragraf § 9A-5. Vi er enige i at skoleeieren skal kunne gi forskrifter om ordensreglement for den enkelte skolen, men vi mener det er for vagt at elevene skal gis en mulighet til å delta i dette arbeidet. Vi foreslår derfor at ordlyden til ny forskrift § 9A-5, fastslår at elever skal delta i dette arbeidet: «... *Elevene skal delta i utforminga av ordensreglementet.*»

Når det gjelder bruk av sanksjoner, er vi enige med utvalget at hensynet til eleven skal legges vekt på ved valg av type sanksjoner. Dette for å sikre koblingen til artikkel 3 i barnekonvensjonen, om at barnets beste skal være det grunnleggende hensynet ved alle handlinger som berører barn.

Redd Barna er skeptisk til at utvalget vil videreføre bestemmelsen i regelverket om at skoleeiere kan fatte et vedtak om å fradømme elever i videregående opplæring retten til utdanning i § 9A-5. Redd Barna håper regjeringen heller vil oppheve denne regelen, fordi vi mener at denne praksisen ikke er i samsvar med barnekonvensjonen, artikkel 28 (2) jf. artikkel 3. Barn under 18 år skal ikke fradømmes muligheten til å utdanne seg. Vi anbefaler derfor å finne andre virkemidler enn tap av opplæringsretten. Dette vil også ha mer samfunnsøkonomisk betydning; så ikke unge mennesker faller utenfor arbeidslivet på lengre sikt, i et samfunn med et arbeidsliv som krever i økende grad fagbrev eller høyere utdanning. Når det gjelder det nye forslaget til § 9A-6 om bruk av sanksjoner ved brudd på ordensreglementet, vil vi støtte forslaget om å lovfeste ulovfestede prinsipper, men det er svært viktig at hvis lovendringen om sanksjoner innføres at regjeringen tar med utvalgets formulering: *«Før det blir teke avgjerd om refsing, blant anna om bortvising, skal eleven ha høve til å forklare seg munnleg for den personen som skal ta avgjerda.»* Dette for å sikre at eleven som har utført mobbingen eller den krenkende handlingen blir hørt i saken det gjelder.

Redd Barna har lenge jobbet med å forebygge digital mobbing og nettvett for ved å styrke kompetansen i skolen og hos foreldre, og for å jobbe for økt digital kompetanse hos blant elever. Vi har sett omfanget og sårbarheten hos de elever som opplever digital mobbing. Derfor er Redd Barna svært enige med utvalget om at det skal lovfestes at mobiltelefoner skal inndras hvis de forstyrrer undervisningen eller brukes til å krenke andre.

15.12: Gjenopprettende arbeid – en ny aktivitetsplikt

Redd Barna er enige i at enkeltvedtaksformen ikke bør beholdes, men at noen av prinsippene i forvaltningsretten bør fortsatt gjelde. Redd Barna støtter utvalgets forslag om at en skjerpet aktivitetsplikt som har prinsipper som krav til dokumentasjon, kontradiksjon, dokumentasjon og evaluering, vil skape forutsigbarhet hos elever og foreldre i saker om krenkelser og det vil også skape trygghet for skoler om hvordan de skal håndtere krenkelser.

Utvalget legger opp til at aktivitetsplikten skal tre i kraft når én eller flere elever opplever at de blir utsatt for ord eller handlinger som krenker deres verdighet eller integritet. Redd Barna er glade for at utvalget understreker at det er tilstrekkelig at elever mener at de har opplevd en eller annen form for krenkelser uten at de trenger å begrunne hvorfor det oppleves krenkende, og at aktivitetsplikten skal inntre uavhengig av om det er krenkelser eller mobbing. Redd Barna støtter utvalgets forslag om at aktivitetsplikten skal tre i kraft når ansatte har *mistanke* eller *kunnskap* om at en eller flere elever blir krenket, og at ansatte som er passive eller ikke griper inn når de ser at elever blir krenket, begår et lovbrudd. Vi er enige i at den nye aktivitetsplikten må gjelde *alle* skoleansatte, ikke bare lærere. Den nye aktivitetsplikten i ny § 9A-7 vil styrke elevers rettsvern i forhold til dagens ordning, og viser til at enhver krenkelse av elevers verdighet og integritet er et brudd på deres rettigheter, jf. barnekonvensjonen artikkel 2, 16, 19 og 29.

Redd Barna mener at elevens egne synspunkter må vektlegges når aktivitetsplikten tres i kraft, jf. barnekonvensjonens artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt. Vi understreker at barns rett til å bli hørt må gjennomsyre alle de fire ledd i saksbehandlingen og håndteringen av krenkelser/ mobbing som utvalget vektlegger; mistanke – avdekking – intervensjon –

oppfølging. Redd Barna støtter tiltakene i den nye aktivitetsplikten, men vi vil anbefale at ordlyden om at involverte elever skal få uttale seg må endres fra «bør» til «skal»: *«Involverte elever skal få uttale seg i saka før tiltak blir sete inn og ein plan blir utarbeidd.»* Vi støtter også forslaget om at skoleeieren har ansvaret for å dokumentere hva skolen har gjort for å stoppe krenkelsene. At dokumentasjon blir en plikt, vil være med å styrke elevenes rettsvern og skape etterlevelse av aktivitetsplikten fra skoleeiers side. Når atferd hos elever som utfører krenkende handlinger skal dokumenteres, er det svært viktig at personvernet til elevene styrkes i opplæringsloven, så vi støtter utvalgets forslag til siste ledd i § 9A-7.

15.7: Virkeområde for aktivitetsplikten

Redd Barna er enige med utvalget om at aktivitetsplikten skal gjelde alle krenkelser av en elev, som har sammenheng med skolens virksomhet. Det er ikke tvil om at digital mobbing og krenkelser som skjer på nett og også andre krenkelser både i og utenom skoletiden har innflytelse på det psykososiale skolemiljøet. Derfor støtter vi formulering til ny § 9A-7, når utvalget foreslår at *«Elevar skal ikkje oppleve krenking i samband med verksemda til skolen.»*

15.14: Ansatte som krenker – skjerpet aktivitetsplikt

Elever som opplever at lærere eller andre skoleansatte krenker dem, opplever situasjonen som svært krevende og terskelen for å melde ifra som høy. Redd Barna er positive til en ny § 9A-8, som regulerer den skjerpede aktivitetsplikten dersom det er ansatte som krenker, og at slike saker straks skal behandles etter § 9A-7.

15.15: Forbud mot gjengjeldelse

Redd Barna støtter forslaget om en ny § 9A-9 som lovfester et forbud mot gjengjeldelse overfor elever som melder ifra om krenkelser eller som legger frem en klage om at krenkelser har funnet sted. Elever skal ikke være redd for å melde ifra om krenkelser til en lærer, en rektor eller en skoleeier i frykt for at det vil ha negative følger for dem.

Kapittel 16: Styrket håndheving av brudd på kapittel 9a

Redd Barna støtter utvalgets forslag om en ny klageordning med Barneombudet som første instans samt at det opprettes en Skolemiljøklagenemnd der Barneombudets vedtak kan påklages.

Vi støtter også utvalgets anbefaling at fylkesmannsembetene skal prioritere hendelsesbaserte tilsyn basert på risikovurderinger og informasjon om alvorlige eller gjentatte hendelser som har skjedd i skolen.

Redd Barna støtter videre utvalgets forslag for å gi klageinstansen, samt klagenemnda og tilsynsmyndighetene hjemmel for å pålegge administrative sanksjoner og reaksjoner ved lovbrudd, for å sikre at skoleeiere og skoler oppfyller sine plikter og elevenes rett. Vi støtter også utvalgets forslag for en oppreisningsordning for ikke-økonomisk tap til elever som er utsatt for krenkelser, for å kompensere for skolens eller skoleeiers mangelfulle oppfølging.

Redd Barna er enig med utvalget at de lovpålagte reglene må overholdes, og må kunne kreves overholdt for å sikre elevenes rettssikkerhet. Dette er også svært viktig for å følge opp barn og unges rett til utdanning etter barnekonvensjonen artikkel 28 og 29, uten krenkelser. Skal barns rettigheter har noen mening, må det også finnes effektive måter å få dem håndhevet dersom rettigheter blir krenket. For at elevenes rettssikkerhet skal være reell må det både finnes en uavhengig instans man kan klage til, og denne må ha juridiske virkemidler som sikrer at instansens avgjørelser blir oppfylt.

16.3: Klageordning for krenkelser – Barneombudet som førsteinstans

Redd Barna støtter utvalgets forslag om å utvide Barneombudets mandat til behandling av enkeltsaker knyttet til krenkende behandling i skolen, jf. ny § 9A-10. Ved valg av klageinstans skal også barnets beste vurderes, jf. barnekonvensjonen artikkel 3. Vi mener at valget av Barneombudet som første instans for klagesaker om krenkende behandling i skolen, vil være et valg som gjenspeiler dette. Vi vil gjerne vise til FNs Barnekomiteens anbefaling i sin avsluttende rapport til Norge i 2010 (merknad 13 og 14) om å gi Barneombudet mandat til å ta imot klager fra barn. Dette blir også påpekt av utvalget. Valg av Barneombudet som første instans for å kunne behandle klager knyttet til krenkende behandling i skolen, kan være en god start for å følge opp barnekomiteens anbefaling og å ta barnets beste på alvor.

Redd Barna mener at Barneombudet som første instans er å foretrekke fremfor å etablere et eget elevombud. Vi mener at Barneombudet allerede har de nødvendige forutsetninger for å bli en klageinstans. Barneombudet har gjennom mange år opparbeidet mye erfaring på skolefeltet, de har stor erfaring med å kommunisere med barn direkte og er dermed særlig i stand til å ivareta barnets rett til å bli hørt. I tillegg har Barneombudet allerede mye erfaring med veilednings- og informasjonsarbeid. Vi mener i likhet med utvalget at enkeltsaker kan få større betydning som grunnlag for Barneombudets påvirkningsarbeid. De har en unik mulighet til å se mer systematisk på sammenhengen med strukturelle skjevheter og gjennomgående holdninger i samfunnet. Barneombudet kan dermed holde et høyt trykk på arbeidet med skolemiljø og sørge for offentlighetens oppmerksomhet.

I tillegg er Barneombudet allerede godt kjent for både barn og foreldre, de er tilgjengelig for hele landet og de er barnesensitive. Videre er Barneombudet lavterskelpreget og enkelt tilgjengelig. Vi mener derfor at det er enklere å utvide oppgavene til et allerede eksisterende og godt fungerende organ som Barneombudet er, enn å opprette et nytt som må bygges opp helt fra starten.

Vi er også enige med utvalget om at Barneombudet som første instans må få lovhjemmel for å gjøre bindende vedtak og at Barneombudet bør kunne være fullmektig for eleven og foreldrene i saker der ombudet finner at det er grunnlag for å kreve oppreisning. Videre støtter vi forslaget om at Barneombudet bør være pålagt å gi informasjon til Fylkesmannen, som vil ha ansvar for tilsyn, veiledning og kvalitetsutvikling knyttet til elevens skolemiljø, når ombudet i sin saksbehandling finner forhold som tilsynsmyndigheten bør kjenne til.

For at valg av Barneombudet som første instans vil være til barnets beste, er det etter Redd Barnas mening avgjørende at det sikres at Barneombudet får tilstrekkelige ressurser til å løse de nye oppgavene. For Redd Barna er det viktig at valg av Barneombudet som førsteinstans

ikke går utover Barneombudets andre satsingsområder innenfor barns rettigheter. Barneombudet må både stilles i stand for å kunne arbeide videre på den måten de gjør i dag og de må kunne drive og bemanne en forsvarlig klageinstans. Utvalget foreslår en rekke nye oppgaver som ligger utenfor den vanlige klagesaksbehandling jf. forvaltningsloven. Vi mener at disse oppgavene er nødvendige og viktige for å bistå barnet på en god, barnevennlig og forsvarlig måte. For å oppnå at Barneombudet lykkes som første instans i klagesaker oppfordrer Redd Barna departementet å sette av tilstrekkelige ressurser som vil være grunnleggende og avgjørende for en barnevennlig klagesaksbehandling.

Redd Barna støtter utvalgets forslag til § 9A-11 om å opprette en egen Skolemiljøklagenemnd, der vi anser barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet som klageinstans som særlig problematisk for Barneombudets rolle som uavhengig organ.

16.4: Tilsyn

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at fylkesmannsembetene skal prioritere hendelsesbaserte tilsyn basert på risikovurderinger og informasjon om alvorlige eller gjentatte hendelser som har skjedd i skolen, og at det må sikres at embetene har tilstrekkelige ressurser for å gjennomføre disse tilsyn.

16.5: Administrative sanksjoner og reaksjoner

Redd Barna støtter utvalgets forslag for å gi Barneombudet som første instans, samt skolemiljøklagenemnda og tilsynsmyndighetene hjemmel for å pålegge administrative sanksjoner og reaksjoner ved lovbrudd for å sikre at skoleeiere og skoler oppfyller sine plikter og elevenes rett. Hvis spørsmålet om hvem som bør bli første klageinstans blir løst på en annen måte enn utvalget har foreslått, støtter Redd Barna uansett innføring av administrative reaksjoner og sanksjoner.

Redd Barna mener i likhet med utvalget at det er behov for administrative sanksjoner og reaksjoner. Det er påvist gjennom flere år at det er mange utfordringer knyttet til etterlevelsen av regelverket når det gjelder elevenes rett til et godt psykososialt skolemiljø. Brudd på elevenes rett har svært sjelden fått konsekvenser for skolen eller skoleeieren. Vi mener at de foreslåtte ulike sanksjoner og reaksjoner - pålegg om tiltak eller retting, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr- er hensiktsmessige og egnet i ulike saker. Vi er også enige med utvalget at stansing av virksomheten dersom pålegg ikke oppfylles innen fristen ikke er hensiktsmessig når det gjelder psykososialt skolemiljø, og at det kan treffe barn som ikke er part i saken.

16.7: Erstatning og oppreisning

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at erstatningsordningen på grunnlag av arbeidsgiveransvaret som handler om økonomisk tap bør videreføres og at skolesaker knyttet til kapittel 9A må gis rett til fri rettshjelp. Vi støtter også utvalgets forslag for å se nærmere på reglene om foreldelse for denne typen saker, og ber departementet vurdere om foreldelsesfristen bør utvides. Redd Barna mener at den nå gjeldende foreldelsesfristen ikke holder mål. Som oftest tar det tid før skadene som følge av krenkende behandling i skolen blir synlige og før eleven er i stand til å bestemme seg for en prøving av saken. Det samme ser Redd Barna også i saker der barn har blitt utsatt for vold eller overgrep på områder utenfor

skolen. Vi mener at skadeomfanget og konsekvensene for barnets psykiske og fysiske helse og utvikling i disse sakene kan være like alvorlige som i saker som handler om vold og overgrep utenfor skolene, og at dette tilsier at foreldelsesfristen utvides til de samme frisene som gjelder i andre volds- og overgrepssaker.

Vi støtter også utvalgets forslag om å lovfeste en ordning med oppreisning for ikke-økonomisk tap for å kompensere for krenkelser som skolen ikke har gjort nok for å forebygge, avdekke eller håndtere. En slik ordning vil gi skadelidte en erstatning for selve krenkelsen, og ikke for de økonomiske følgene av krenkelsen, noe som ikke finnes i dag. Vi støtter også utvalgets forslag om at ordningen ikke skal begrenses til særlig grove tilfeller eller til gjentatte tilfeller, men at oppreisningsgrunnlaget i utgangspunktet er klart når det foreligger et brudd som skolen eller skoleeieren er å bebreide for eller de burde ha forstått at de ikke oppfylte sine plikter. Vi er også enige i at første klageinstans må kunne kreve oppreisning av skoleeieren på vegne av eleven og foreldrene og, dersom eleven eller foreldrene samtykker, kunne opptre som fullmektig i saken om skoleeier ikke betaler oppreisning.

Kapittel 17: Skoleeierens styring og støtte

Elever som opplever mobbing og krenkelser, trenger voksne som tar ansvar og stopper de krenkende handlingene. Like viktig er forebygging, så barn og unge ikke trenger å oppleve å bli krenket, mobbet, trakassert eller diskriminert. Å tydeliggjøre skoleeierens ansvar i arbeidet med det psykososiale skolemiljøet, vil være med å bevisstgjøre skoleeierne selv, skoleledelse, lærere og andre skoleansatte om at det er de voksnes ansvar å forhindre at krenkelser og mobbing skjer.

17.3: Innholdet i skoleeierskapet

Redd Barna vil igjen bemerke hvor viktig det er at skoleeiers plikt til å sette inn tiltak for å fremme et trygt psykososialt skolemiljø presiseres i § 9A-1, så ikke dette ansvaret alene ligger på skolenivå. Her er det skolemyndighetene på lokalt nivå som må ansvarliggjøres, altså kommune- og fylkespolitikere selv og ikke administrasjonen deres. Redd Barna støtter utvalgets forslag om at skoleeierne skal ha ansvar for at de selv og skolene som de har ansvar for har god nok skolefaglig kompetanse i hva som skaper og opprettholder trygge psykososiale skolemiljøer, og i forebygging og håndtering av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Vi er enige i at et aktivt skoleeierskap og tett samarbeid med skolene er suksesskriterier for å skape trygge psykososiale skolemiljøer.

Skoleeiere har et særskilt ansvar for å følge opp skoler med høy forekomst av krenkelser og mobbing. I dette arbeidet vil Elevundersøkelsen være viktig. Utvalget har foreslått at skoleeier bør pålegge skoler med høy forekomst av krenkelser og mobbing å gjennomføre Elevundersøkelsen på vårparten, og at alle trinn (5.trinn-Vg3) skal gjennomføre Elevundersøkelsen. Redd Barna mener dette burde gjelde *alle* skoler fordi vi stiller oss spørrende til om Elevundersøkelsen slik den gjennomføres i dag er god nok og vi er redd for at den gir en underrapportering av mobbing. I dag er Elevundersøkelsen kun obligatorisk å gjennomføre på høsten og kun obligatorisk på følgende trinn: 7. trinn, 10. trinn og Vg1.

I 2013 ble Elevundersøkelsen revidert til en kortere versjon enn tidligere, spørsmålet om mobbing ble flyttet og plassert rett etter spørsmål om krenkelser. Dessuten ble Elevundersøkelsen flyttet fra vårsemesteret til høstsemesteret. Ifølge forskningsleder ved NTNU Samfunnsforskning, Christian Wendelborg, kan dette føre med seg at mobbing som etableres gjennom skoleåret ikke blir avdekket.⁵ Redd Barna reagerer også på at de obligatoriske spørsmålene om diskriminering og urettferdig behandling ble tatt ut av undersøkelsen. På bakgrunn av dette vil Redd Barna oppfordre til at Elevundersøkelsen igjen gjennomgås for å se om den fyller kriterier nok til å gi utfyllende informasjon om hvordan det psykososiale skolemiljøet er på skolene rundt om i Norge, at den gjøres obligatorisk på alle trinn (5.-13. trinn) og at den gjennomføres i vårsemesteret. Redd Barna er positive til forslaget om at skolemiljøutvalget skal involveres i skolens oppfølging av Elevundersøkelsen.

17.4: PP-tjenestens mandat – en del av skoleeierens støttesystem

Redd Barna er positive til at PP-tjenestens mandat endres slik at arbeidet knyttes opp mot det psykososiale skolemiljøet for *alle* elever. Det er imidlertid viktig at dette tiltaket må få bevilget nok ressurser.

17.6: Skoleinterne funksjoner – «Et lag rundt eleven»

Redd Barna er enig med utvalget at skolen må arbeide med å skape «et lag rundt elevene» på en måte som er til det beste for elevene. Et godt samarbeid mellom lærere, sosiallærere, helsetjenesten, assistenter og barne- og ungdomsarbeidere er viktig for at barnas rettigheter skal bli ivaretatt og at elever skal oppleve at skolehverdagen er trygg.

Kapittel 18: Styrket samarbeid med andre – et bedre støttesystem

Redd Barna stiller seg positive til et tettere samarbeid mellom statlige og kommunale tjenester og etater så lenge det fremmer et godt psykososialt og fysisk skolemiljø for *alle* elever. Redd Barna savner i utredningen av utvalget ikke har vist til FNs barnekomites bekymring om at tjenestetilbudet for barn og unge varierer mellom kommunene i Norge, særlig for barn med funksjonsnedsettelse.⁶ Dette mener Redd Barna har en uheldig effekt for skolemiljøet. Vi anbefaler at en gjennomgang av det statlige støttesystemet må føre med seg mer øremerking av midler i budsjettposter slik at det vil sikre kvaliteten på barn og unges tjenestetilbud, uavhengig av hvor de bor og hvilke forutsetninger de har.

18.3: Bedre samarbeid mellom statlige og kommunale tjenester og etatene i kommunene

Redd Barna er enige med utvalget at et styrket samarbeid mellom helsestasjons- og skolehelsetjenesten, barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), barnevern og politi, er viktig for skolene i arbeidet med å forebygge og håndtere krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Det er viktig for oss at dette arbeidet må ta utgangspunkt i barnets beste, jf. barnekonvensjonen artikkel 3.

⁵ Wendelborg, Christian: *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen. En analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2013/2014*. Rapport 2015: Mangfold og inkludering. NTNU, Trondheim 2015.

⁶ FNs barnekomites anbefalinger til Norge, 2010:C 10/11.

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at regjeringen må bevilge mer midler til skolehelsetjenesten, og vi har tidligere anbefalt regjeringen om å øremerke 500 millioner kroner til skolehelsetjenesten i kommunene.

Kapittel 19: Å styrke kompetansen

Redd Barna støtter utvalgets forslag om å styrke kompetansen om klasseledelse, det psykososiale skolemiljøet og forebygging og håndtering av krenkelser og mobbing blant lærerstudenter, lærere og rektorer. Forskning har vist at skoler med minst mobbeproblematikk kjennetegnes med en god skole- og klasseledelse, et godt samarbeid i lærerkollegiet og et godt samarbeid mellom skole og hjem. Lærere og rektorer må forebygge krenkelser og mobbing, ta tak i problemer med en gang de oppstår og sikre et godt ettervern.

19.2: Lærerutdanningene

I utredningen har Djupedalutvalget gjennomgått læringsutbyttebeskrivelsene til de ulike lærerutdanningene og sett på hva som kan knyttes til temaet psykososialt skolemiljø. Redd Barna er enige med utvalget om at kunnskap om regelverket knyttet til elevens psykososiale skolemiljø må bli innarbeidet som tydelige og konkrete læringsutbyttebeskrivelser i alle lærerutdanninger og at klasseledelse må bli et gjennomgående tema i alle fagene.

Som barnerettighetsorganisasjon savner Redd Barna at utvalget ikke foreslår at barnekonvensjonen skal inn i læringsutbyttebeskrivelser til alle lærerutdanninger. Redd Barna anbefaler derfor at kunnskap om barnekonvensjonen og menneskerettighetsopplæringen må inn i læringsutbyttebeskrivelser til alle lærerutdanningene.

Redd Barna støtter forslaget om at det normkritiske perspektivet må integreres i alle lærerutdanningene, så lærere har kompetanse nok til å arbeide kontinuerlig med normer og holdninger i skolen.

Redd Barna er positive til forslaget om at temaet psykisk helse og psykososiale risikofaktorer skal bli innarbeidet i alle lærerutdanningene. Et av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets hovedbekymringer rundt barns oppvekstsvilkår, var barn og unges psykiske helse. 1 av 3 16-åringer oppgir at de en gang i livet hatt symptomer som oppfyller kriteriene for psykiatriske diagnoser.⁷ Når omfanget er så stort, bør skoleansatte ha overordnet kunnskap om kjennetegn ved psykiske lidelser, hvordan de kan forebygges og kjennskap til hvilke støtteapparat og hjelpeinstanser som finnes.

Redd Barna er enig med utvalget om at kravet til kompetanse om hvordan lærerne skal forebygge og håndtere digital kompetanse, må tydeliggjøres i lærerutdanningene.

19.3. Etter- og videreutdanning

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at etter- og videreutdanningen for lærere må inneholde utdanningsprogrammer der formålet er å gi lærere kompetanse i å håndtere krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering, herunder også digital mobbing.

⁷ http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Helse/Psykisk_helse/

19.4. Rektor- og skoleledelse

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at kunnskap om et trygt skolemiljø bør tydeliggjøres i rektorutdanningen. En tydelig og kompetent skoleledelse som kontinuerlig jobber mot mobbing og krenkelser i skolen er viktig. Elever og foreldre skal oppleve at de blir trodd og at det er lav terskel for å melde ifra om krenkende handlinger til skoleledelsen.

Kapittel 20: Forskning

Redd Barna støtter utvalgets forslag om at Norges Forskningsråd skal få tildelt 20 millioner kroner over en fireårsperiode til å utlyse forskningsprosjekter som omhandler krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering og at det øremerkes midler til forskning om mobbing på samiske skoler.

Kapittel 21: Inkluderende skole – en ny statlig satsing

I kapittel 21 redegjør utvalget for at det må bygges kapasitet i alle ledd for å øke skoleeierens og skolenes kompetanse for å forebygge og fremme et trygt psykososialt miljø i skolen, en statlig satsing som de kaller *Inkluderende skole* i perioden 2016-2023. Redd Barna er enig med utvalget at denne satsingen må bygge opp en god skolekultur, sterk skoleledelse og god klasseledelse, og at de involverer elevene og foreldrene systematisk i hele denne satsingen. Redd Barna vil understreke at barn og unge må involveres i arbeidet med strategien og planen for implementeringen, slik at barns rett til å bli hørt jf. barnekonvensjonen 12 blir ivaretatt.

Oppsummering:

Redd Barnas hovedinnspill til Djupedalutredningen:

- Redd Barna støtter utvalgets forslag om at regjeringen må utarbeide en nasjonal handlingsplan for trygge oppvekstmiljøer, og at skoler må utarbeide handlingsplaner for å forebygge krenkelser. Redd Barna vil presisere at barn og unge må bli involvert i både utarbeidelsen, gjennomføringen og eventuelt evalueringer av handlingsplanene.
- Vi støtter utvalgets forslag om at menneskerettighetsopplæringen og barnekonvensjonen må inn i alle fag i skolen. Redd Barna anbefaler at disse også må inn i læringsutbyttebeskrivelsene til alle lærerutdanningene.
- Redd Barna mener at elevmedvirkning og elevdemokrati er en forutsetning for et trygt og inkluderende skolemiljø. Vi mener at klassens time igjen må lovfestes i opplæringsloven, for å sikre en arena for elevdemokrati og medvirkning for alle elever i skolen.
- Redd Barna mener at normkritikk må jobbes med hos skoleledelse, lærere, elever, «laget rundt eleven» og i samarbeidet mellom skole og hjem for å forebygge diskriminering knyttet blant annet til kjønnsidentitet, seksualitet, nedsatt funksjonsevne, hudfarge, sosio-økonomisk status, etnisitet og religion.

- Vi er positive til tiltak som vil bidra til å styrke elevenes digitale dømmekraft, og vi mener det er viktig med kompetansehevende tiltak og at Senter for IKT i utdanningen gis i oppdrag å videreutvikle et program for digital dømmekraft med virkning fra 2016-2018. Vi etterlyser imidlertid mer konkrete tiltak for å styrke foreldreansvaret.
- Redd Barna er enige med utvalget om at rettsvernet til elever må styrkes og vi støtter forslaget om endringene av opplæringsloven 9a. Dette for å tydeliggjøre skoleeierens og skolens plikter tydeligere, og for å øke rettssikkerheten for eleven. Vi støtter at barnekonvensjonens artikkel 3 om barnets beste og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt, skal lovfestes både i opplæringsloven kapittel 1 og 9A.
- Redd Barna er positive til utvalgets forslag om at en skjerpet aktivitetsplikt med lovfestede krav til hvordan skoler skal behandle krenkelser av elevene, og at skolene skal ha nulltoleranse for krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering.
- Redd Barna støtter utvalgets forslag om en ny klageordning med Barneombudet som første instans for klagesaker om mobbing og krenkelser. Dette forutsetter at Barneombudet får tilstrekkelige ressurser så de er i stand til å kunne arbeide videre på den måten de gjør i dag og at de kan drive og bemanne en forsvarlig klageinstans.
- Redd Barna støtter utvalgets forslag om å styrke kompetansen om klasseledelse, det psykososiale skolemiljøet og forebygging og håndtering av krenkelser og mobbing blant lærerstudenter, lærere og skoleledelse.
- Redd Barna støtter forslaget om skolesatsingen *Inkluderende skole* i årene 2016-2023; at det må bygges opp en god skolekultur, sterk skoleledelse og god klasseledelse, og at de må involvere elevene og foreldrene systematisk i hele denne satsingen.

Med vennlig hilsen
Redd Barna

Janne Olise Raanes
Leder Norgesprogrammet

Anne Elin Kleva
Skolerådgiver

